

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 80

Семен АБРАМОВИЧ,
orcid.org/0000-0002-7307-9106
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна) tammuz@bigmir.net

ГЕНЕЗА, ЗМІСТ ТА ДИНАМІКА ПОНЯТТЯ «акмі»

Основною темою статті є висвітлення динаміки поняття акме (ἀκμή), яке означає апогей явища. Сьогодні це слово маловживане й до того ж модифікується у похідних значеннях як складова спеціальної галузевої термінології. Виникає проблема генералізації попередніх наукових спостережень з метою обґрунтування фактичного статусу терміну акме у лексиконі сьогодишньої культури. Узагальненим результатом є ствердження функціонування в європейській думці поняття акмі як базисної філософської універсалії, що конкретизується протягом сторіч у рефлексіях над життям та культурою.

Ключові слова: акме, кульмінація хвороби, акмеїзм, акмеологія.

Semen ABRAMOVICH,
orcid.org/0000-0002-7307-9106
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Slavic Philology and General Linguistics
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University
(Kamyanets-Podilsky, Ukraine) tammuz@bigmir.net

ORIGIN, CONTENT AND DYNAMICS OF THE CONCEPT „акмі“

The article deals with illumination of the dynamics of the concept of Acme (ἀκμή), which means the apogee of the phenomenon. Today, this word is of little use and, moreover, is modified in derivative values as an integral part of special branch terminology. The aim of this study is an analysis of the problem of generalization of previous scientific observations in order to substantiate the actual status of the term acme in the lexicon of today's culture. The article has a theoretical and practical meaning – because, unfortunately, does not actually exist the terminological research of this problem which would have been convex and generalized. The case is actually limited to small articles in dictionaries and encyclopedias. In the same time, there are the "borrowed terms"; for example, medical terms such as "peak of temperature", "orgasm", etc. They, in principle, can become a springboard for the formation of quite significant and autonomous systems. But only some special publications of the last time devoted to the illumination of specific phenomena, which relatively recently formed on the basis of later derived values of ἀκμή – acmeism and acmeology. The main idea of the articles is that we rely on a descriptive method that allows us to analyze the internal hierarchical relationships of this terminological space. This article reports the results of a situation of some reduction of the original meaning of the word ἀκμή, but at the same time, this word became the basis for various neoplasms, which indicates the dynamics of fertility and development. Therefore, the generalized result can be the assertion of the functioning of the European thought of the concept ἀκμή as the basic philosophical universality, which is specified for centuries in reflections on life and culture.

Key words: acme, culmination of disease, acmeism, acmeology.

Постановка проблеми. Як відомо, акме (грецьк. ἀκμή) – найвищий момент розвитку, апогей явища. Спочатку у давньогрецькій мові слово акме не мало виключно антропоцентричного змісту (наприклад: ἀκμιά ἦ – «вістря», ἔμλτροι ἀκμαί – «вогненні язика» тощо). Але під впливом космоцентричності давньогрецької філософської думки оцінка явищ, найперше ж – природних процесів, почала розгортатися у категоріях етики (добра, блага, справедли-

вості й т. д.). До того ж, уже у досократиків (Геракліт) та софістів явища починають сприйматися у русі, виникає діалектика; у Сократа й Платона формується уявлення про розвиток людини як шлях до вершин; з цим пов'язано ствердження в Арістотеля 40-річного віку як піку розвитку людини, а також максими μηδὲν ἀγὰν – «нічого понад міру». Отож, поступово ἐν ἀκμῇ насичується змістом «бути у розквіті» й починає активно вживатися

для означення граничної або кульмінаційної точки розквіту, піку, zenіту – особливо ж коли йдеться про людський вік. Проте від початку намітився й шлях до семантичного розширення змісту слова. Так, в античному мистецтві зустрічається образ німфи Акме, яка фігурує у колі супутників Діоніса й символізує поміркованість у споживанні вина. В епоху Середньовіччя з поновленням авторитету давньогрецької мови у постренесансно-реформаційну епоху та з подальшим впровадженням класичних гімназій зростає увага наукової громадськості до грецизмів; зокрема починає знову широко вживатись і слово *акме* – аж до початку ХХ ст. включно. Та сьогодні смисл цього старовинного слова, яке заведено давати або у грецькому написанні *акме*, або ж у транскрипції *акме́*, доволі неясний; до того ж воно модифікується у різних похідних значеннях. Сьогодні академічний стиль минулого сторіччя, який створювався людьми, що знали грецьку та латину, і у творах яких термін *акме* звучав невимушено й природно. Як приклад наведемо «Мудрість Заходу» Б. (Russell, р. 48–101 та ін.). Та сьогодні цей термін здається старосвітським і малозрозумілим. Тому означення у старих дослідженнях типу «...його *акме* відносять до...» перестали бути інформативними. До цього з плином часу додалися й численні інші семантичні насичення та інтерпретації, здатні переключити увагу на дещо інші аспекти значення даного слова. Ця картина вимагає уваги науковця.

Аналіз досліджень. На жаль, досліджень термінологічного характеру, в яких була б опукло й узагальнено окреслена ця проблема, фактично не існує; справа фактично обмежується невеличкими статтями у словниках та енциклопедіях. Утім, можна назвати й деякі спеціальні публікації останнього часу, зокрема присвячені ґрунтовному висвітленню специфічних явищ, які відносно недавно сформувалися на основі більш пізніх похідних значень від *акме* – *акмеїзм* (Пахарева, 2004; Кихней, 2005) та *акмеологію* (Бодалев, 1993; Анисимов, 1998; Самаль, 2013 та ін.).

Мета статті. Нам здається, що настав момент висвітлити цю проблему в основних її аспектах, у динаміці філіації ідей, і, наскільки дозволяє розмір даної статті, генералізовано. Це буде підставою для обґрунтування фактичного статусу терміну *акме* у лексиконі сьогоденної культури.

Виклад основного матеріалу. Мовознавство відносить *акме* до квантитативної лексики, при-

чому квантитативна конкатенація може тут експлікуватися цілою ланкою слів, що співвіднесені між собою: «*acme – the highest point, the point of perfection*» (Oxford advanced Learner's Dictionary by A. S. Hornby). Водночас характерні розмаїття та амплітуда потрактування *акме* в англійській мові, провідній мові сьогоденної культури. Тут спостерігається, що при вихідній нейтральності (*point* – «крапка»), з одного боку, семантика зростання (*heyday* – «розквіт»; *acme* – «верх», *prime* – «прем'єр», *prosperity* – «процвітання»), а з другого – деградації (*decadence, decadency* – «занепад», *wane* – «спадання», *decay* – «розпад», *decline* – «зниження»); при цьому «антропологічний» аспект спочатку фактично зводиться до випадку неправильного прочитання: *acne* – «вугор», «прищ».

Утім, з плином часу у західній науковій термінології з'являються характерні переакцентації: у медицині це слово починає означати ще й найвищу точку розвитку хвороби, у психоаналізі – оргазм; словник синонімів статевого акту Г. Н. Кері (США, поч. ХХ ст.) починався виразом *acme of delight* – «пік захвату».

Термінологічні відгалуження від *акме*, що стають означенням доволі широких явищ, виникають і на російському ґрунті, вони багато у чому визначили й пострадянську термінологію. Так, по-перше, у нашій свідомості слово *акме* зазвичай контамінується зі словом *акмеїзм*, яке стало на рубежі ХІХ–ХХ сторіч означенням яскравої літературної течії у Росії, що дала історії такі гучні імена, як М. Гумільов, А. Ахматова, О. Мандельштам. По-друге, саме у СРСР з 1928 р. сформувалася т. зв. *акмеологія* – наука, яка вивчає механізми розвитку зрілої людини й при цьому претендує на міждисциплінарний статус, з чим, утім, не всі згодні.

Висновки. Отож, якщо колись слово *акме* охоче вживали у науковому викладі; сьогодні воно рідко коли уживається та у споконвічному смислі звучить навіть дещо манірно, бо надає текстові відтінку архаїзованого. Але водночас це слово стало базою для різноманітних новоутворень, що свідчить про динаміку плідності й розвитку. Узагальненим результатом може бути ствердження функціонування в європейській думці поняття *акме* як базисної філософської універсалиї, що конкретизується протягом сторіч у рефлексіях над життям та культурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анисимов О. С. Акмеология и методология: проблемы психотехники и мыслетехники. М.: РАГС, 1998. 772 с.
2. Бодалев А. А. Акмеология как учебная и научная дисциплина. М.: РАУ, 1993. 110 с.
3. Кихней Л. Г. Акмеизм: Миропонимание и поэтика. М.: Планета, 2005. 184 с.
4. Самаль Е. В. «Акме» как вершина личного и профессионального развития самоактуализирующейся личности. Ярославский педагогический вестник. 2013. № 2. Т. II (Психолого-педагогические науки). С. 165–170.

5. Пахарева Т. А. Опыт акмеизма: Акмеистическая составляющая современной русской поэзии. К.: Парламентское изд-во, 2004. 312 с.

6. Russell B. Wisdom of the West. Historical survey of Western Philosophy in its social & political setting. NY, Doubleday & Co, 1959. 320 p.

REFERENCES

1. Anisimov O. S. Akmeologiya i metodologiya: problemy psikhotehniki i mysletehniki [Acmeology and methodology: the problems of psychotechnics and thought technology]. Moscow: RAGS, 1998. 772 p. [in Russian]

2. Bodalev A. A. Akmeologiya kak uchebnaya i nauchnaya distsiplina [Akmeology as a teaching and scientific discipline]. Moscow: RAU, 1993. 110 p. [in Russian]

3. Kikhney L. G. Akmeizm: Miroponimaniye i poetika [Acmeism: World understanding and poetics]. Moscow: Planeta, 2005. 184 p. [in Russian]

4. Samal Ye. V. «Akme» kak vershina lichnogo i professionalnogo razvitiya samoaktualiziruyushchey lichnosti ["Akme" as the peak of personal and professional development of a self-actualizing personality]. Yaroslavsky pedagogichesky vestnik. 2013. № 2. Т. II (Psikhologo-pedagogicheskiye nauki). P. 165–170 [in Russian]

5. Pakhareva T. A. Opyt akmeizma: Akmeisticheskaya sostavlyayushchaya sovremennoy russkoy poezii [The Experience of Acmeism: The Acmeist Component of Contemporary Russian Poetry]. Kiev: Parlamentskoye izd-vo, 2004. 312 p. [in Russian]

6. Russell B. Wisdom of the West. Historical survey of Western Philosophy in its social & political setting. NY, Doubleday & Co, 1959. 320 p. [in Russian]